

ज्ञान प्रबोधिनी

घडो ज्ञानाचा उद्बोध । भक्तिप्रेमाचा कल्पोळ ।

मासिक वृत्त

सौर माघ १९३१ चे वृत्त

सौर फाल्गुन १, शके १९३१ दि. २०/२/२०१०

* मध्यवर्ती कार्यालय - सेतुबंधन मेळावा : शनिवार सौर माघ १०, शके १९३१ या दिवशी ज्ञान प्रबोधिनीचे सदस्य मंडळ सदस्य, द्वितीय प्रतिज्ञित सदस्य आणि विविध ठिकाणी जबाबदारी घेऊन काम करणारे सदस्य अशा तीन प्रकारच्या सदस्यांचा सेतुबंधन मेळावा झाला. दिवसभराच्या या मेळाव्यामध्ये २९३ सदस्य सहभागी झाले होते. विविध विभागांमधील सुमारे ७५ सदस्य या मेळाव्याच्या व्यवस्था सांभाळत होते.

मा.कार्यवाहांच्या प्रास्ताविकानंतर शिक्षण, ग्रामविकसन, स्त्री-शक्ति प्रबोधन आणि नेतृत्व विकसन अशा चार निवडक दिशांविषयीची भूमिका सूत्ररूपामध्ये पहिल्या सत्रात चार वक्त्यांनी मांडली. दुसऱ्या सत्रात याच चार दिशांनी आणि भवितव्य लेखातील अन्य दिशांनी गेल्या तीन ते पाच वर्षांत झालेल्या कामांचे समालोचन पाच वक्त्यांनी केले. भोजनोत्तर सत्रात वरील चार दिशांचे गट अधिक एक परिचय गट असे पाच गट करण्यात आले. चार दिशांच्या गटात चर्चासित्राचे व परिचय सत्रात विविध चित्रफिती पाहण्याचे आयोजन केले गेले होते. चवथ्या सत्रात शैक्षणिक साधन केंद्र व जीवनाची गुणवत्ता संशोधन प्रकल्प या दोन प्रकल्पांची निवेदने झाली. मा. संचालकांनी या सत्रामध्ये पुढच्या चार वर्षांसाठी दिशादर्शन केले. यानंतर शेवटच्या सत्रामध्ये सदस्य मंडळाच्या वार्षिक सर्वसाधारण सभेचे कामकाज झाले.

ज्ञान प्रबोधिनीचे संस्थात्मक रूप,

संघटनात्मक रूप आणि वैचारिक चळवळ म्हणून असलेले रूप असे विविध स्वरूप मेळाव्याच्या निमित्ताने सर्वांसमोर मांडण्यात आले. विविध केंद्रांवरील आणि प्रभागांमधील कार्यकर्ते एकत्र आल्याने उत्साहाचे वातावरण तयार झाले होते.

* राष्ट्रीय एकात्मता

१) महाराष्ट्र मैत्री दौरा : गेल्या दोन वर्षांप्रमाणे याही वर्षी जम्मू-काश्मीरमधील परिचितांसाठी दि. २३ ते ३१ जानेवारी २०१० दरम्यान महाराष्ट्र मैत्री दौन्याचे आयोजन केले होते. या दौन्याचे वैशिष्ट्य म्हणजे संगणक प्रशिक्षण केंद्र, विज्ञान मंडळ अथवा इतर काही माध्यमातून ज्ञान प्रबोधिनीला जोडल्या गेलेल्या कार्यकर्त्यांचा यामध्ये समावेश होता. एकूण २६ सहभागी सदस्यांपैकी दोघेजण ईशान्य भारतातील संगणक केंद्राशी निगडीत होते.

या दौन्यादरम्यान ज्ञान प्रबोधिनीच्या सोलापूर केंद्राची आणि हराळी येथील वैशिष्ट्यपूर्ण प्रकल्पाची ओळख करून दिली. सहभागी सदस्यांपैकी बहुतांश सदस्य शेतीशी निगडीत असल्याने हराळीची भेट त्यांच्यासाठी खूप जवळची ठरली. महाराष्ट्रातील ग्रामीण जीवनाची ओळख होण्यासाठी हत्तूर (ता. दक्षिण सोलापूर) येथील ग्रामस्थांची भेट आणि तेथील हुरड्याचा कार्यक्रमही उपयोगी ठरला.

अलिबागच्या भेटीमध्ये समुद्राचे विहंगम दर्शन सर्वांना झाले. समुद्रामध्ये मनसोक्त भिजण्याचा आनंदही लुटला. याच भेटीदरम्यान वरसोली गावचे तरुण सरपंच श्री. मिलिंद कवळे आणि त्यांच्या

सहकाऱ्यांशी सर्वांची चर्चा झाली. अलिबागच्या किल्यालाही भेट दिली. विश्रांतीच्या काळामध्ये सर्वांनी पुढील तीन वर्षांसाठी आपापल्या केंद्रासाठीची प्राथमिक योजना मांडली.

पुण्यामधील मुक्तामामध्ये सहभागी सदस्यांची विभागणी संगणक केंद्र, विज्ञान मंडळ आणि युवक मंडळ अशा तीन गटांमध्ये करून त्या प्रत्येक गटासाठी प्रशिक्षण सत्रांचे आयोजन केले होते. यामध्ये संगणक केंद्र गटासाठी Hardware, Excel, Photoshop इ., तर विज्ञान मंडळासाठी IUCCA मधील कार्यशाळा, Science club ही संकल्पना, खेळ, कोडी, आणि working models मधून विज्ञान शिक्षणाची कौशल्ये मांडली. युवक गटासाठी गटबांधणी आणि नेतृत्व विकसनाचे काही उपक्रम योजले होते. यामध्ये काही विशेष भेटी आणि मुलाखतींचा समावेश होता. याशिवाय सर्वांनी पुणे परिसरातील विविध ठिकाणांना भेटी दिल्या.

दि. २८ जानेवारीला संध्याकाळी सर्व सहभागी सदस्य, महाराष्ट्रभरातील सर्व परिचित, ईशान्य भारतातून येथे शिक्षणासाठी आलेल्या विद्यार्थिनी आणि ईशान्येकडे काम करणारे काही कार्यकर्ते अशा सर्वांचा एक ‘स्नेह-मेळावा’ आयोजित केला होता. या मेळाव्याच्या पूर्वाधारामध्ये श्री. सुयोग कुंडलकर, श्री. भरत कामत आणि डॉ. रेवती कामत यांनी संगीताचा कार्यक्रम सादर केला. तर उत्तराधारामध्ये महाराष्ट्र, जम्मू-काश्मीर आणि ईशान्य भारत अशी तीन टोके

सांधणारी आणि ‘राष्ट्रीय एकात्मतेचा’ संदेश प्रत्यक्षात उतरविणारी गटचर्चा झाली. आपापल्या ठिकाणची वैशिष्ट्ये, सद्यस्थिती, प्रश्न आणि उपाय असा या चर्चेचा गाभा होता. औपचारिक चर्चा संपल्यानंतरही भोजनाचेवेळी अनौपचारिक वैचारिक देवाण-घेवाण चालू होती. त्यानंतर प्रशालेतील इ. ९ वीच्या विद्यार्थिनींनी काशिमरहून आलेल्या महिला सदस्यांना राहण्यासाठी आपल्या घरी नेले.

२) नागरबस्ती अभ्यास गट :

काशीवाडी, भवानीपेठ येथे महिला विकास सहविचार समिती या नावाने महिलांचे एकत्रीकण होऊन दहा महिलांच्या चार बैठका झाल्या. परिचय मेळाव्याचे नियोजन एकत्र होऊन दि. २० जानेवारी रोजी झालेल्या मेळाव्यात एकूण ३१ महिला व २५ मुले एकत्र आली होती. परस्पर परिचय, प्रदर्शन पाहणे व मातृभूमी पूजन कार्यक्रम झाला.

मातंगवस्ती, सदाशिव पेठ येथील युवती मंडळाकडून चालू असलेल्या शिवणवर्गचे प्रमाणपत्र वितरण कार्यक्रम निमित्ताने २२ महिला एकत्र आल्या होत्या. दि. १९ जानेवारी रोजी झालेल्या या कार्यक्रमात सौ. भारतीताई कामठे यांनी बचतगटाची माहिती दिली. छात्र प्रबोधनमधील सौ. सुलभाताई कुलकर्णी यांनी युवतींना प्रमाणपत्रे दिली व वर्गाला मार्गदर्शन केले.

दि. २९ जानेवारी रोजी काशिमर अभ्यासगटाद्वारे आयोजित मैत्री दौच्यातील सदस्या तसलीमजी अखतर यांनी वरील शिवणवर्ग व वाखउद्योग करणाऱ्या महिलांच्या घरी भेट दिली.

शिक्षण प्रभाग

* ज्ञान प्रबोधिनी, प्रशाला : प्रजासत्ताक दिनी प्रशालेचे माजी विद्यार्थी श्री. विनय चुटके यांचे अल्विन टॉफलर लिखित ‘Third Wave’ यावर पारदर्शिकांच्या आधारे व्याख्यान झाले.

प्रा. सौ. कल्याणीताई केसकर यांना ‘श्रीमती नाथीबाई दामोदर ठाकरसी विद्यापिठाची विद्यावाचस्पती ही पदवी मिळाली. ‘शालेय विद्यार्थिनींच्या संगीत अध्ययनातील प्रेरणा आणि अभिव्यक्ती यांचे विकसन’ असा त्यांच्या संशोधनाचा विषय आहे. वा. शीतल मोरे व वा. वनिताताई पटवर्धन या अनुक्रमे त्यांच्या मार्गदर्शिका व सहमार्गदर्शिका होत्या.

अध्यापक बैठकीत विभाग परिचय या विषयांतर्गत दि. १६ फेब्रुवारी रोजी मा. सुवर्णाताई गोखले यांनी शिवगंगा गुंजवणी खोन्यातील बचत गटांबद्दल “सारं बदललं...” ही चित्रफोट दाखवून व्याख्यान दिले.

‘वाचाल तर वाचाल’ या चलवळीअंतर्गत श्री. दत्ताकाका टोळ आयोजित ‘लेखक आपल्या भेटीला’ उपक्रमात श्री. द. मा. मिरासदार. श्रीमती लीला दिक्षित, श्री. दिलीप प्रभावळकर आणि स्वतः श्री. दत्ताकाका टोळ यांच्याशी विद्यार्थ्यांना गप्पा-स्वरूप मुलाखतीचा आनंद घेता आला.

दि. १५ फेब्रुवारी रोजी इ. १०वी च्या विद्यार्थ्यांचा वर्षात समारंभ झाला. मा. विवेकराव पोकेंनी त्यांना मार्गदर्शन केले.

दि. १ फेब्रुवारी रोजी राणी लक्ष्मीबाई मुर्लीच्या सैनिकी शाळेत वा. भाग्यश्रीताई हर्षेनी ‘आत्मिक विकसन’ या विषयावर विद्यावताच्या व्याख्यान मालिकेत व्याख्यान दिले.

गणित प्राविष्य परीक्षेत इ. ५वी च्या सहा मुलांनी व इ. ६वी च्या बारा मुलांनी ७५% वर गुण संपादन केले.

इ. ९वी तील कु. मृदुल थते ची Indian National Mathematics Olympid च्या शिविरासाठी राष्ट्रीय स्तरावर निवड झाली.

* स्पर्धा परीक्षा केंद्र : अभिनंदन - श्री. संदीप कदम (IAS) हिमाचल प्रदेश यांना झारखंड येथे IPS म्हणून काम करत असताना अकरा महिन्यांच्या कालावधीत केलेल्या उल्लेखनीय कामगिरीबद्दल राष्ट्रपती

‘शौर्य पदक’ जाहीर झाले.

केंद्रीय लोकसेवा आयोग मुलाखत प्रशिक्षण वर्ग प्रेरणा - १) राळेगण सिद्धी, हिवरे बाजार, पाबळ अभ्यास सहल : मुलाखत वर्गचे ५० विद्यार्थी-विद्यार्थीनी अभ्यास सहलीसाठी वरील तीन ठिकाणी गेले होते. वेगळ्या प्रकारचा तंत्रज्ञान शिक्षणाचा प्रयोग तसेच पाणलोट क्षेत्र विकासाच्या माध्यमातून गावाचा विकास या प्रक्रियेचे दर्शन व क्षेत्रभेट विद्यार्थ्यांनी केली.

२) दि. २४, २५ व २६ जानेवारी - ग्रामअभ्यास व ग्रामभेटी, ग्रामसभा सहभाग : शिवापूर, वेल्हा भागातील कल्याण, कुसगाव, आंबवणे, शिवणे, विंझर, केळद या गावांमध्ये प्रत्येकी ५ ते ६ असे एकूण ३१ विद्यार्थी अभ्यासासाठी गेले होते. दि. २४ जानेवारीला गावातील नियोजित घरी ते मुक्कामास गेले. ग्रामसहभागातून गावाचा अभ्यास, काल रेषा, समाजगटांचा आढावा, संसाधनांचा आढावा इ. करण्याचा विद्यार्थ्यांनी प्रयत्न केला. दि. २५ जानेवारीला संपूर्ण शिवारफेरी झाली. सायंकाळी काही ठिकाणी महिलांच्या बैठका घेऊन त्यांचे व गावाचे प्रश्न समजून घेतले. दि. २६ जानेवारीला ध्वजवंदनामध्ये सहभाग घेतला. तसेच ग्रामसभेचे निरीक्षण केले. त्याचबरोबर काही विद्यार्थ्यांनी भाषणेही केली. गावातील वेगवेगळ्या प्रकारच्या माणसांचा, तेथील रचनांचा व प्रश्नांचा अभ्यास यामध्ये विद्यार्थ्यांनी केला.

अभ्यास देशस्थितीचा समतोल चालो

केंद्रीय लोकसेवा आयोग मुलाखत प्रशिक्षण वर्ग ‘प्रेरणा’चे विद्यार्थी एकूण सात ठिकाणी जिल्हा अभ्यासदौच्यांसाठी गेले होते. यामध्ये महाराष्ट्रातील नागपूर, नांदेड, गडचिरोली, सांगली व ठाणे हे पाच जिल्हे आणि अरुणाचल प्रदेश व ओरिसा या राज्यांचा समावेश होता. एकूण ६७ विद्यार्थी या अभ्यासात सहभागी झाले.

‘विकासातील विषमता आणि शासन, प्रशासन, स्वयंसेवी संस्था, प्रसारमाध्यमे,

नागरी समाज' असा अभ्यासाचा विषय होता.

विद्यार्थ्यांनी जिल्हा, तालुका व गाव पातळीवरचा प्रशासकीय यंत्रणेचा अभ्यास केला. तसेच अन्य यंत्रणांमधील अधिकारी, कार्यकर्ते यांच्या मुलाखती घेऊन परिस्थितीचे विश्लेषण केले.

प्रत्येक जिल्ह्यात नियोजन व कार्यवाहीत त्या त्या ठिकाणी प्रशासक म्हणून काम करणाऱ्या आपल्या केंद्रातील माजी विद्यार्थ्यांची मदत झाली.

* नवनगर विद्यालय, निगडी :

पूर्व प्राथमिक विभाग : बालभवनमधील सौ. प्रणाली महाशब्दे या सौर ८ माघ ते १४ माघ (दि. २८ जानेवारी ते ३ फेब्रुवारी) या कालावधीमध्ये बँकँक येथे झालेल्या आंतरराष्ट्रीय अबॅकस स्पर्धेसाठी आठ मुलांना घेऊन गेल्या होत्या. या स्पर्धेमध्ये चार मुलांना वैयक्तिक ब्रांझपदक व तीन मुलांना उत्तेजनार्थ पारितोषिक मिळाले.

प्राथमिक विभाग - सौर २ माघ (२२ जानेवारी) रोजी इ. १ली अ, ब, क व इंग्रजी माध्यम या वर्गांना मा. संचालकांनी भेट दिली.

माध्यमिक विभाग - सौर ५ माघ (२५ जानेवारी) दरवर्षीप्रमाणे कै. बा. ग. देशपांडे स्मृती प्रकल्प लेखन स्पर्धेचा पारितोषिक वितरण समारंभ पार पडला. मा. डॉ. पराग माणकीकर (संस्थापक-नीती सोल्यूशन) हे प्रमुख अभ्यागत होते. ग्लोबल वॉर्मिंग व क्लाइमेट चेंज हे यावर्षीचे प्रकल्पासाठीचे विषय होते. या स्पर्धेत २२ शाळा सहभागी झाल्या होत्या. एकूण १३४ प्रकल्पांचे सादरीकरण या स्पर्धेत झाले.

प्रजासत्ताक दिनाचा कार्यक्रम आजी-माजी विद्यार्थी व पालक यांच्या भरघोस उपस्थितीत साजरा झाला. सौ. शारदातार्ड चोरडिया (पूर्व प्राथमिक विभाग प्रमुख) या प्रमुख अभ्यागत म्हणून उपस्थित होत्या. स्वातंत्र्य रक्षणाकडून-पर्यावरण रक्षणाकडे घेऊन जाणारे, अत्यंत प्रेरणादायी

असे त्यांचे भाषण झाले.

यानंतर २००३ ते २००९ साला दरम्यानच्या माजी विद्यार्थ्यांचा मेळावा झाला. या मेळाव्यात 'कॉलेजमध्ये प्रबोधिनीपण कसे टिकवूया' या विषयावर मा. शरदाराव सुंकर यांचे मार्गदर्शन झाले.

सौर ८ माघ (२८ जानेवारी) रोजी 'स्पीक मॅके' तरफे दर्शनी जव्हरी व त्यांच्या सहकलाकारांसह विद्यार्थ्यांसमोर 'मणिपुरी नृत्याचा' कार्यक्रम झाला.

सौर २१ माघ ते २३ माघ (१० फेब्रुवारी ते १२ फेब्रुवारी) या कालावधीत मा. संचालक विद्यालयात वास्तव्यास होते. सौर २२ माघ (११ फेब्रुवारी) रोजी द्वितीय प्रतिज्ञित गट, विभाग प्रमुख, सहाय्यक प्रबोधक गट, संगणक विभाग, पालक-शिक्षक संघ या बैठकांमध्ये मा. संचालकांचे मार्गदर्शन झाले.

सौर २६ माघ (१५ फेब्रुवारी) रोजी मातृमंदिर विश्वस्त संस्थेच्या समूहगायन स्पर्धेचा पारितोषिक वितरण समारंभ झाला. विद्यालयाला विद्यार्थी समूहगयन व सूर्यनमस्कारात अनुक्रमे जिल्ह्यातून द्वितीय, राज्यातून द्वितीय, पोवाडा - राज्यातून तृतीय तर संत वाढमय अभ्यासात राज्यस्तर प्रथम क्रमांक मिळाला. सरासरी मध्ये वारभूषण क्र. २ हा पुरस्कार मिळाला.

गुरुकूल - दि. १२ जानेवारी रोजी स्वामी विवेकानंद जयंतीनिमित्त इ. ५वी ते १०वी च्या विद्यार्थ्यांनी जास्तीत जास्त सूर्यनमस्कार घातले. एकूण १५८ विद्यार्थी सहभागी होते. एकूण एक लाख एकतीस हजार तीनशे पंच्याण्णव इतके सूर्यनमस्कार झाले.

राज्यस्तरीय योगासन स्पर्धेत इ. ६वी, ७वी व ८वी तील पाच विद्यार्थ्यांची निवड झाली.

सौर १२ माघ (१ फेब्रुवारी) पासून इयत्ता नववीच्या विद्यार्थ्यांचे दासबोध पारायण सुरु झाले. हनुमान मंदिर व गाथा मंदिर देहू येथे हे पारायण सहा दिवस चालले. दासनवमीच्या दिवशी या

विद्यार्थ्यांच्या प्रतिज्ञाग्रहणाचा कार्यक्रम झाला.

सौर १० माघ (३० जानेवारी) रोजी महिला-पालक सहल 'शिवथरघळ' येथे गेली होती. ३२ महिला पालक सहभागी होत्या.

श्री. शिवराज पिंपुडे यांनी "स्वातंत्र्योत्तर भारताचा इतिहास" या विषयी २५ तक्त्यांचे प्रदर्शन अभ्यासपूर्वक तयार केले आहे. या प्रदर्शनाचे उद्घाटन स्वा. सावरकर भवन येथे झाले. विविध शाळा, महाविद्यालयांमध्ये हे प्रदर्शन लावले जात असून वर्तमानपत्रेही दखल घेत आहेत.

क्रीडाकुल - सौर २ माघ (२२ जानेवारी) रोजी क्रीडाकुलचा वर्षात समारंभ पार पडला. यावेळी मा. संचालक हे प्रमुख अतिथी म्हणून उपस्थित होते. यावेळी सर्व विभागाच्या वार्षिक अहवालांचे वाचन झाले. विद्यार्थ्यांची मनोगते झाली. त्यानंतर मा. संचालकांनी ज्ञान प्रबोधिनीच्या प्राथंनिचा अर्थ सांगत मार्गदर्शन केले.

सौर ३ माघ (२३ जानेवारी) क्रीडाकुल विभागाचा वार्षिक पारितोषिक वितरणाचा कार्यक्रम झाला. यावेळी मनपा क्रीडासमिती सदस्य श्री. बाबू नायर व बांधकाम व्यावसायिक श्री. महेश खिंवसरा हे प्रमुख पाहुणे म्हणून उपस्थित होते. ४३ राज्यस्तर व १४ राष्ट्रीय खेळांडूना पारितोषिके देण्यात आली. तसेच शालेय स्तरावरील बक्षिसे मिळविणारे, उत्तम खेळी करणारे विद्यार्थीही गौरविण्यात आले. तसेच अध्यापक प्रशिक्षकांचाही यावेळी सत्कार करण्यात आला.

सौर १६ माघ (५ फेब्रुवारी) रोजी झालेल्या मळखांब संघटनेच्या राज्यस्तर स्पर्धेत प्रतीक घरणीकर, संतोष घाडगे, क्रषीकेश अरणकळे यांना सांघिक विजेतेपद मिळाले.

* ज्ञान प्रबोधिनी, सोलापूर : दि. २३ जानेवारी रोजी बालविकास आंतरशालेय वक्तृत्व स्पर्धा घेण्यात आल्या यात मराठी व इंग्रजी वक्तृत्व स्पर्धेचे

आयोजन केले होते. या स्पर्धेत १४ शाळांतील मराठीसाठी ६५ तर इंग्रजीसाठी ३५ विद्यार्थ्यांची सहभाग घेतला होता. याचा पारितोषिक वितरण समारंभ दि. २५ जानेवारी रोजी ज्ञान प्रबोधिनी सोलापूरचे कार्यवाह मा. विवेकाराव पोंक्हे यांच्या हस्ते झाला.

दि. २३ जानेवारी ते २७ जानेवारी या काळात इ. ९वी च्या विद्यार्थ्यांचे तंबू शिबिर कुमठे येथील श्री. कोरे यांच्या शेतात झाले. या शिबिरात विविध साहस प्रशिक्षणे व चरित्रकथन, राष्ट्र अर्चना, सामाजिक जाणीव इ. सत्रांची योजना केली होती.

दि. २६ जानेवारी रोजी प्रजासत्ताक दिनी प्रभारी मुख्याध्यापिका मा. सौ. गीताताई साठ्ये यांचे हस्ते ध्वजारोहण झाले. यावेळी प्रमुख पाहुणे श्री. अभिजित एकंबीकर यांचे गदर संघटना व डॉ. खान-खोजे यांचे क्रांतिकार्य यावर भाषण झाले.

दि. १ फेब्रुवारी पासून श्री. प्रशांत दिवेकर यांनी माध्यमिक विभागाचे मुख्याध्यापक म्हणून जबाबदारी स्वीकारली.

इ. ८वी ची गिरीभ्रमण सहल दि. १२ व १३ फेब्रुवारी रोजी विद्यार्थ्यांची राजगड व विद्यार्थिनींची पुरंदर येथे गेली होती.

दि. २६ जानेवारी रोजी कवळे येथील संत गाडगेबाबा आश्रमशाळेत मातृभूमी पूजनाचा कार्यक्रम झाला. या कार्यक्रमासाठी इ. १ली ते १२वी पर्यंतचे विद्यार्थी व त्यांचे अध्यापक, संस्थेचे पदाधिकारी उपस्थित होते.

* ज्ञान प्रबोधिनी, हराळी: दि. २० ते २२ जानेवारी दरम्यान सिडा प्रकल्पाचे प्रमुख अधिकारी डॉ. श्री. संपतकुमारजी यांनी प्रशालेस भेट दिली.

दि. २१ जानेवारीस सांस्कृतिक कार्यक्रम व महिला मेळाव्याचे आयोजन केले होते. महिला मेळाव्यास बचत गटाच्या जवळ जवळ १०० महिला धानुरी, तोरंबा, जेवळी व अणदूर येथून आल्या

होत्या.

दि. २४ जानेवारी रोजी अंबरनाथ येथून एज्युकेशन सोसायटी या शैक्षणिक संस्थेचे अध्यक्ष श्री. पेंडसे तसेच डॉ. पारगावकर व इतर सदस्य शाळा व शाळेतील शैक्षणिक उपक्रम पहाण्यासाठी आले होते. त्यांनी सर्व प्रकल्प पाहून समाधान व्यक्त केले. या संस्थेकडून मा. आण्णांना दि. ७ फेब्रुवारीला 'दधीचि पुरस्कार' देण्यात आला.

संघटन प्रभाग

* छात्र प्रबोधन : 'सृजनाला पंख नवे' या स्पर्धेचे ठिकठिकाणी सादरीकरण सुरु आहे. लोटे परशुराम, रत्नागिरी, धाराशिव, चोपडा या ठिकाणी सादरीकरण झाले. या स्पर्धेत एकूण बारा शाळांचा सहभाग आहे. या स्पर्धेचा निर्णय पुढील महिन्यात प्रकट केला जाईल.

स्त्री शक्ती प्रबोधन : दि. ५ फेब्रुवारी रोजी गप्पाकट्टा मध्ये 'कडू-गोड' या विषयावर १९ संवादिनी सदस्यांनी मनमोकळ्या गप्पा मारल्या.

उमलत्या वयाशी जुळवून घेताना.... दि. १९ जानेवारी रोजी चाकण येथे 'चाकण शिक्षण मंडळाचे कला व वाणिज्य महाविद्यालय' येथे ७५ महाविद्यालयीन युवरांसाठी संपूर्ण दिवसाची कार्यशाळा घेतली.

दि. १६ फेब्रुवारी रोजी उरुळीकांचन येथील माध्यमिक शाळेत सुमारे ६०० विद्यार्थी/विद्यार्थिनींची कार्यशाळा घेतली.

दि. ३१ जानेवारी रोजी गुरु-गणेशनगर, कोथरुड येथे किशोरवयीन पाल्यांच्या ३२ पालकांसाठी 'बहर जोपासताना' ही एक दिवसाची कार्यशाळा घेतली.

संस्थाभेट - १७ संवादिनी सदस्यांनी दि. २२ व २३ जोनवारी रोजी सोलापूर व हराळी येथील प्रबोधिनीच्या केंद्रांना भेट देऊन तेथील कामकाजाची माहिती घेतली.

* युवक विभाग : १९९४ नंतर युवक विभागाने आयोजित केलेल्या प्रतिज्ञा ग्रहणाच्या कार्यक्रमांमध्ये द्वितीय प्रतिज्ञा घेतलेल्या सदस्यांची एकत्र बैठक २६ पौष (१६ जानेवारी) रोजी झाली. या बैठकीला वीस सदस्य उपस्थित होते. बैठकीत यापुढे द्वितीय प्रतिज्ञा घेणाऱ्या कार्यकर्त्यांची आचारसंहिता कशी असावी यावर मा. संचालकांच्या प्रस्तावावर विचार झाला.

त्यांनंतर विविध सामाजिक प्रश्नांवरचा प्रबोधिनीचा प्रतिसाद काय असावा हे ठरविणारा व तसा प्रतिसाद संघटित करणारा गट यातून तयार व्हावा अशी अपेक्षा मा. संचालकांनी व्यक्त केली.

* युवती विभाग, पुणे : रविवार दि. ७ फेब्रुवारी या दिवशी प्रशालेतील इ. ९ वी तील मुलींची सायकल सहल सिंहगडावर गेली होती. १५ मुली व ५ मार्गदर्शिका सहभागी झाल्या होत्या.

दि. १८ नोव्हेंबर २००९ रोजी रामचंद्र राठी विद्यालयात विज्ञान दलाच्या दुसऱ्या सत्रातील पाक्षिक तासिका सुरु झाल्या. इ. ८ वी च्या अभ्यासक्रमातील मुलभूत संकल्पना स्पष्ट होतील असे विज्ञान प्रयोग यात होतात. साधारण ७० विद्यार्थी या तासिकांना असतात. या सत्रातील शेवटची तासिका १० फेब्रुवारी रोजी झाली.

विस्तार केंद्रे

* बोरीवली विस्तार केंद्र :

विकसिका - बोरीवलीतील सासाहिक विकसिका नियमितपणे व उत्साहाने सुरु आहेत. दि. १७ जानेवारी रोजी श्री. सारंग गोसावी हे विकासिकांच्या विद्यार्थीशी बोलायला आले होते.

संवादिनी - दि. १५ जोनवारीला श्री. बाळकृष्ण अभ्यंकर यांनी 'प्रपंच व परमार्थ' या विषयावर संवाद साधला.

सौ. अनिता कर्वे यांनी संस्थाभेट सदरात बोरीवलीतील कोरा-केंद्र संस्थेबद्दल माहिती सांगितली.

भारत २०२० : बोरीवली विस्तार केंद्र तपपूर्ती निमित्त आणि महात्मा गांधी

विद्यामंदिर वांड्रे (पूर्व) यांच्या सुवर्णमहोत्सवी वर्षानिमित्त महाविद्यालयीन गटासाठी ‘भारत २०२०’ हा जाहीर कार्यक्रम दि. २४ जानेवारी रोजी संपन्न झाला.

श्री. प्रसाददादा चिक्षे, अंबाजोगाई यांचे पारदर्शकांसह व्याख्यान व त्यावर आधारित प्रश्नोत्तराने कार्यक्रमाची सुरुवात झाली. यानंतर ह्या कार्यक्रमाचे वैशिष्ट्य ठरणाऱ्या गटचर्चेला आरंभ झाला. प्रसारमाध्यमांचा सहभाग, सांस्कृतिक जपणूक, आरोग्य संवर्धन, शिक्षणव्यवस्था, ग्रामविकसन, पर्यावरण व ऊर्जा, प्रशासन असे गटचर्चेचे विषय होते. प्रत्येक गटात त्या विषयाशी संबंधित तज्ज्ञ, मान्यवर व्यक्ती उपस्थित होत्या. गटचर्चेच्या निवेदनानंतर मा. संचालकांचे भाषण झाले.

कार्यक्रमाचा शेवट प्रमुख अतिथी श्री. मोहन आपटे यांच्या ‘भारत २०२०’ या विषयावरील व्याख्यानाने झाला. सर्वच उपस्थितांना विचारांची एक दिशा मिळाली.

* डॉंबिवली विस्तार केंद्र :
विद्याव्रत - विद्याव्रताच्या दुसऱ्या गटाची नोंदवणी ४५ झाली. सौर ४ माघ (२४ जानेवारी) रोजी पहिली पालकसभा झाली. एकूण २५ पालक उपस्थित होते. प्रबोधक मंडळ - लचित बडफुकन, महाराणा प्रताप व हरिसिंह नलुआ प्रबोधक मंडळांचा या महिन्यात सृजनाला पंख नवे या स्पर्धेसाठी सराव सुरु आहे.

मातृभूमी पूजन - सौर माघ ६ (२६ जानेवारी) रोजी निळजे गावात प्रजासत्ताकदिनानिमित्त श्री. इनामदार यांच्या ‘मैत्री’ शाळेत मातृभूमी पूजन झाले. एकूण ५५ जण उपस्थित होते.

भजन - सौर माघ ५ (२५ जानेवारी) रोजी संचालक भेटीचे औचित्य साधून भजनाचा कार्यक्रम झाला. एकूण २८ जण उपस्थित होते.

संचालक भेट - सौर माघ ५ व ६ (२५ व २६ जानेवारी) रोजी आदरणीय

संचालकांनी डॉंबिवली केंद्राला भेट दिली. प्रथम सहविचार समितीच्या सदस्यांसमवेत बैठक झाली. प्रत्येक सदस्याने वर्षभरातील आपल्या कामाचे प्रतिवृत्त व निवेदन (लेखी) पुरेशा आधी आ. संचालकांना पाठवले होते. त्यामुळे त्या अनुषंगाने प्रत्येकाला आ. संचालकांनी मार्गदर्शन केले. त्यानंतर केंद्राच्या पुढील योजनांविषयी सविस्तर चर्चा झाली.

दुसऱ्या दिवशी स. ७.३० वा. सर्व युवक कार्यकर्त्याबोर आ. संचालकांची बैठक झाली. त्यावेळी १७ जण उपस्थित होते.

प्रजासत्ताक दिनानिमित्त निळजे गावात स. १०.०० वा. श्री. इनामदार यांच्या ‘मैत्री’ शाळेत ध्वजवंदन झाले. आ. संचालकांनी ध्वजारोहणानंतर उपस्थितांना मार्गदर्शन केले. ध्वजवंदनानंतर मातृभूमी पूजन झाले.

त्याचदिवशी दु. ३.०० ते ४.०० या वेळेत ठाणे, कल्याण व बदलापूर या नवीन केंद्रांच्या कार्यकर्त्याबोर बैठक झाली. या बैठकीला एकूण १६ जण उपस्थित होते.

संध्याकाळी ४.३० ते ६.३० या वेळेत पालकांसाठी जाहीर कार्यक्रमात आ. संचालकांचे ‘उद्याची पिढी’ घडवणाऱ्या पालकांसमोरील आव्हाने’ या विषयावर व्याख्यान झाले. सुमारे १२५ पालक व मान्यवर उपस्थित होते.

सद्यःस्थिती, भविष्यचिंतन, येणारी आव्हाने, मुलांची बदलती मानसिकता व उद्याच्या भारताचे नागरिक बनविण्याची जबाबदारी इ. विषयावर आ. संचालकांनी भाष्य करून उपस्थितांना मार्गदर्शन केले. त्याआधी ज्ञान प्रबोधिनीची चित्रफित व डॉंबिवली केंद्राच्या वर्षभरातील कामाचे सचित्र निवेदन झाले.

युवक अभ्यास मंडळ - सौर माघ ९ (२९ जानेवारी) रोजी युवक अभ्यास मंडळाच्या बैठकीत असीम देऊसकरने आइन रॅण्ड यांच्या ‘फाऊंटन हेड’ या कांदंबरीबद्दल निवेदन करून आपले विचार

मांडले. त्यानंतर सगळ्यांनी त्यावर प्रतिक्रिया नोंदवल्या. एकूण १३ जण उपस्थित होते.

सौर ११ माघ (३१ जानेवारी) रोजी पहिले मैत्री शिबिर झाले. एकूण ४४ विद्यार्थी उपस्थित होते. कथाकथन, बौद्धिक खेळ, समस्या परिहार अंतर्गत प्रसंग नाट्य, मैदानी खेळ इ. सत्रे झाली.

* सांगली विस्तार केंद्र :

मातृभूमी पूजन कार्यक्रम - सांगली केंद्रातील एका सदस्याच्या वाढदिवसानिमित्त त्याच्या घरी मातृभूमी पूजन घेण्यात आले. सुरवातीला ‘कुटुंब’ हे मुख्य सूत्र धरून मातृभूमी पूजनाची भूमिका मांडण्यात आली. कार्यक्रमाला २५-३० जण उपस्थित होते.

प्रकल्प स्पर्धा - स्वामी विवेकानंद जयंती निमित्त गेले महिनाभर इ. एव्ही ते १०वी च्या विद्यार्थीसाठी प्रकल्प स्पर्धा आयोजित केली होती. यामध्ये सर्वेक्षण, संशोधन व मुक्त या तीन प्रकारांमध्ये दिलेल्या १८ विषयांपैकी एका विषयावर विद्यार्थ्याच्या २ ते ५ जणांच्या गटाने प्रकल्प करायचा होता. यामध्ये सांगली-मिरजेतील ९ शाळांमधील १९० विद्यार्थीनी ४६ प्रकल्प तयार केले. दि. १२ फेब्रुवारीला या सर्व प्रकल्पांचे एकत्रित प्रदर्शन, परीक्षण आणि बक्षीस वितरणाचा कार्यक्रम झाला. कार्यक्रमात सुरवातीला पुण्याचे खगोलशास्त्राचे लेखक श्री. पराग महाजनी यांचे खगोलशास्त्रावर स्लाईड शो आणि व्याख्यान झाले. त्यानंतर आठ जणांच्या परीक्षकांच्या गटाने सर्व प्रकल्पां मधून परीक्षण व मुलाखतीद्वारे प्रथम तीन क्रमांक व तीन उत्तेजनार्थ गटांची निवड केली. बक्षीस वितरणाच्या कार्यक्रमाच्यावेळी उपस्थित विद्यार्थी, पालक आणि शिक्षक यांना उद्देशून श्री. प्रशांत दिवेकर यांनी प्रबोधिनीची प्रकल्पामार्गील शैक्षणिक भूमिका सांगितली. १००-१५० जणांनी प्रकल्प प्रदर्शनास भेट दिली.

संशोधन प्रभाग

* प्रज्ञा मानस संशोधिका :
लैंगिकता प्रशिक्षण कार्यक्रम, शिक्षक प्रशिक्षण वर्ग - अभ्युदय आणि मनोसामाजिक वातावरण समृद्धी ह्या प्रकल्पांची कामे नियोजनांप्रमाणे चालू आहेत.

Indian National Science Centre यांनी Identification and nurture of gifted children या विषयावरील घेतलेल्या गोलमेज परिषदेकरिता आणि Mentoring या विषयावर मार्गदर्शन करण्यासाठी वा. सुजलाताई वाटवे यांना बोलविले होते.

कर्नाटक हायस्कूलने बहुविध बुद्धिमत्ता असलेली मुळे कशी निवडावी व त्यांचे संवर्धन कसे करावे यावरील बैठकीसाठी प्रज्ञा मानस संशोधिकेतील सदस्यांची मदत घेतली.

आंबवणे येथील स्त्री गटाला 'स्वसंकल्पना', ना. दा. ठाकरसी महिला विद्यापीठातील कला शाखेच्या विद्यार्थिनींसाठी 'मानसिक ताण-तणाव व उपाय', मॉर्डन कॉलेज फॉर एज्युकेशन येथील परिसंवादात 'नवतरुणांना समुपदेशन' विषयावर मा. वनिताताईची, हिंगणे स्त्री शिक्षण संस्थेच्या किशोरींसाठी 'किशोरवयातील मानसिक धोके व आत्मसंरक्षण', शाहू महाविद्यालयातील युवकांसाठी 'संवाद कौशल्ये' या विषयावर सौ. स्वप्नीलाताई सेठिया यांची व एन.सी.इ.आर.टी च्या शिक्षकांसाठी 'ताण-तणाव' व 'समुपदेशन' या विषयांवर व्याख्याने झाली.

चंद्रीगड येथील D Cube Forum च्या माध्यमिकच्या अध्यापकांसाठी 'Constructivist learning and teaching through creativity' विषयावर मा. वनिताताई व वा. देवयानीताईनी दोन पूर्ण दिवसांचे प्रशिक्षण दिले.

इंटरनेशनल स्कूल मुळशी व मुरुड जंजिरा येथील विद्यार्थ्यांसाठी अभिक्षमता

मापन व मार्गदर्शन I-AM विभगातर्फे घेतले.

अभ्युदय शिक्षक विकास प्रशिक्षणास आर्थिक सहाय्य देणाऱ्या अमेरिकेतील रोटरी क्लबच्या सहा सदस्यांनी कामाच्या प्रगतीबद्दल माहिती घेतली.

पाकिस्तान मधील Corporate Social responsibility चे काम करणारे श्री. नझीर अहमद यांची विभाग सदस्यांची I-AM व इतर संशोधनाविषयी दीर्घ चर्चा झाली.

ग्रामविकसन प्रभाग

राम सीता पुराणिक तंत्रनिकेतन - राम सीता महिला बचत गट या नावाने २० महिला एकत्र आल्या आहेत. त्यांनी बचत गटाद्वारे दि. २१ जानेवारीला स्नेह मेळावा आयोजित केला. त्यामध्ये मातृभूमी पूजन कार्यक्रम झाला.

युवती व्यक्तिमत्त्व विकास उपक्रम ग्राम विकसन विभागातर्फे डिसेंबर २००९ पासून ग्रामीण युवतींसाठी आंबवणे येथे आपण युवा-ज्योती प्रकल्पाला सुरुवात केली. या वर्गाचे दोन महिन्याचे प्रशिक्षण झाले. या प्रकल्पांतर्गत युवतींनी मणिकाम, वारली कौशल्य, कागदी पिशव्या उत्पादन, आरोग्याची काळजी, शिवण कौशल्य, ओरीगामी अशा विषयांची माहिती घेतली व बाल मानसशास्त्राविषयी प्रज्ञा मानस संशोधिकेकडून प्रशिक्षण घेऊन साधारण १८ गावातील ७०० मुलांची गाव पातळीवर शिविरे घेतली.

असाच एक वर्ग ३२ युवतींसाठी आंबवणे केंद्रात चालू आहे. युवतींचा तिसरा वर्ग साखर येथे चालू आहे. या वर्गासि २८ जणी नियमित उपस्थित असतात.

वेल्हे येथे १७ गावातील २१ जणींनी साहाय्यक परिचारिका वर्ग पूर्ण केला. त्यातील सर्वच्या सर्व विद्यार्थिनींना विविध रुग्णालयांमध्ये कामाची संधी मिळाली असून त्या रु. २,५००/- ते ३,०००/-

पर्यंत अर्थार्जित करू लागल्या आहेत.

श्री. सेटलवाड यांची भेट - प्रबोधिनीचे हितचिंतक व प्रसिद्ध उद्योगपती के. एस. बी. पंसूचे अध्यक्ष श्री. अनंत सेटलवाड यांनी ग्रामविकसन विभागातील गुंजवणी खोचातील कामास दि. ३१ जानेवारी व १ फेब्रुवारी रोजी सदिच्छा भेट दिली.

गेल्या तीन वर्षांपासून विविध प्रकल्पांद्वारे प्रबोधिनीच्या माध्यमातून ग्रामीण भागातील दुर्गम, दुर्लक्षित आणि अप्रगत गावांमधील गावकन्यांचा आत्मसन्मान वाढावा यासाठी श्री. सेटलवाड प्रबोधिनीच्या प्रकल्पांना अर्थसाहाय्य करीत आहेत. त्यांच्याबरोबर मा. कार्यवाह श्री. सुभाषराव देशपांडे, शिक्षण प्रभागाचे उपकार्यवाह श्री. विवेकराव पोंक्षे, पाणलोट प्रकल्पांचे प्रमुख श्री. विवेक गिरीधारी, प्रा. सुवर्णाताई गोखले व सौ. बागेश्वीताई पोंक्षे उपस्थित होते.

श्री. सेटलवाड यांनी घिसर आणि केळद या दुर्गम गावांमध्ये आरोग्य प्रबोधिकांच्या माध्यमातून उभे राहिलेल्या कामाची माहिती घेतली. होम नर्सिंग वर्ग, नेत्र तपासणी, आरोग्य सर्वेक्षण, विविध कौशल्य वर्ग, महिलांची आरोग्य तपासणी याबद्दल महिलांशी चर्चा केली. केळद येथील आरोग्य प्रबोधिका श्रीमती शुभांगीताई धुमाळ यांच्याकडे मुक्काम करून गावकन्यांशी चर्चा केली व धडपडणाऱ्या प्रबोधिकांच्या जीवनावरील 'सारं बदललं'ची चित्रफित पाहिली.

ज्ञान प्रबोधिनी वेल्हे येथील कार्यालयास त्यांनी भेट दिली व होम नर्सिंग वर्गाच्या विद्यार्थिनींशी चर्चा केली. साखर व आंबवणे येथे चालू असलेल्या किशोरी युवती विकासाच्या कौशल्य वर्गाना भेटी दिल्या. विविध वर्गातील ४० गावांमधील १०० युवतींशी चर्चा केली व त्यांचे अनुभव जाणून घेतले.

